

almeer te loor, hoewel het lichaam onder zwakte gaat lijden. Dan wijkt de frischeheid en het ferme zelfbewustzijn. Men is overprikkeld. De slaap wordt onregelmatig en minder vast. Er komt een opzien tegen alles. Men is van elke denk inspanning veel spoediger moede en mat. Het geheugen geeft u herhaaldelijk. De uiting viert u niet zoo meer. En reeds zwak in uw zenuwen, voelt u door die verzakking ook van uw geestelijk vermogens steeds meer gedrukt.

En ten slotte komt dan soms ook het derde stadium, het inslaan van de zwakte in de ziel. Dat heeft op zichzelf niet. Integendeel. Keer op keer ziet ge, hoe ingezonken liders, die bijna niet meer kunnen, toch in de ziel sterk blijven, ja, juist bij het inslaan van hun levenskracht, te heerlijk de kracht van het geloof openbaren en door hun traanen heen zoo blijklank juichen kunnen in het éénig doel dat ze in hun trouwen God en Vader bezitten.

Maar regel is dit niet. Maar al te dikwijls ziet ge de insluiting van de ziel volgen op de insluiting van heel den verzakten persoon, en stuit ge op een modeloosheid en machteloosheid, die u in dezen verzakten liden den mensch, naar den beelde Gods geschapen, nauwelijks doet terug vinden. Er is dan geen juichtoon meer, maar slechts een klagen. Ge voelt dat u medelijden wordt gewekt, en toch is er een bestrafing op uw lippen. Wie met zijn God leeft, licht zoo niet.

Toch komt die zwakte van de ziel volstrekt niet alleen bij de zenuwzwakken en zwakken van hoofd voor. Als het innerlijk leven niet andere oorzaak uit zijn verband is gerukt, komt het herhaaldelijk voor, dat ge in gezonde liden ontmoet, die bloeddruk van kracht en gezondheid naar het lichaam zijn, en roemen in de sterkte van hun zpieten, en die toch in hun ziel alle innerlijke kracht missen. Willoos, besluiteloos, geïntellektueel en derwaarts. Neergeploet en modeloos bij het minste wat hen tegenslaat. Onder alles toebiddend en zuchtend. Nooit op eigen beenen lopend, maar altoos op anderen steunend. Tasterd naar den wand, om niet neer te vallen. Levend zonder gestidit, zonder hooger beting, bij alles donkerziende. Ze kunnen niet, en ze durven niet, en als ze even eind den weg op zijn geweest, dribbelen ze, uit angst van mis te stappen, weer terug. Hun geloof is daarom wel niet weg, maar ook dit geloof werkt niet. Ze bidden nog wel, maar hun gebed dringt niet roer door. Ze kennen 't worstelen van Jacob niet meer, die den Heere niet los liet, eer hij een zegen ontving. En overvalt hun dan tegenspoed, dan slaan ze ten slotte geheel neer, en geraken ze in dien ellen-digen toestand, die hun gemoeien bestaan zoo vaak deed vergelijken met het „vaatdoekachtige“.

Die zwakte van ziel bij een sterk lichaam, komt dan gemeenlijk op of uit een ontriste conscientie, of uit een de ziel afdrukkende omgeving, of uit geheel bijzondere beproeving en ver-zoeking, waarin het God believen kan, zijn kinderen in te leiden. Verdriet, bitter zielver-driet over zijn huisgenooten, het verlies in den dood van een zeer dierbaar pand, onverdiende smaad en laster, waartegen men niet meer opkan teleurstelling in zijn beste verwachtingen, ont-redding van den toestand, waarin we ver-keeren, wraakzucht en nijd die u achtervolgt, verliezen waarop ge niet verdracht waart, een taak waartoe ge gedwongen wordt en die u kracht verre te boven gaat, een drinkbreuk, o, zoo bitter, die u op de hand wordt gezet, en dien ge mist, maar dien ge nog niet kunt drinken. Dan zeilt ge wel, maar ge kunt er niet tegen op, en juist omdat ge niet kunt, nog niet kunt, neemt de zwakte van ziel de overhand, en wordt ge er ten leste geheel door over-meesterd.

Komt men u dan met de gewone geestelijke „versterkers der middelen“ aandragen, dan wekken deze eer u wreevel op, dan dat ge er naar grijpen kunt.

Op zichzelf heel lieve menschen kunnen u dan zoo voorpreken, hoe 't alles toch Gods Biede is, waarin ge berusten moet. Met een deelsmedel hart pogen ze u te troosten. Ze spreken u van het kind Gods, dat door kastijding tot hooger heiligheid moet komen. Woorden, woorden en altoos weer woorden, maar die u als laste spijst, wat ge niet naar taalt. En het enige wat u nog goed doet, 't is niet wat ze zeggen, maar de liefde die ze u betonen. Ze lachen ten minste niet om uw liden, en gaan niet, als komd ge hun niet schelen, onsaandoonlijk voor u voortbij.

Het is er mee als met den prediker op den kansel. O, al zijn redeneeringen sunder ge hem gunnen; die treffen u niet en raken u niet. Maar als ge aan dien prediker merkt, dat hij de beladen van ziel op zijn hart draagt en als met een electrischen vonk van een hooger liefde u overglansen wil, dan, ja, doet die prediker u goed, en keert ge huiswaarts, dankbaar, dat ge in Gods huis toch opgingt.

Toch geeft ook dit slechts tijdelijk soelaas. Straks zinkt ge in uw zwakte van ziel weer terug in die o, zoo benauwende, ondragelijke matheid van uw innerlijk zielebestaan. En gesluit wordt die zwakte in u dan eerst, als ge doet wat van David bij Zaklag staat opgeteekend: *Hij sterfte zich in den Heere zijn God.*

Wat ge in zulk een toestand van aemee-nigheid van ziel bevoelt, is *kracht*, en kracht in de slap geworden ziel kan alleen uw God u instorten. En als uw God u dit doet, dan juicht ge met dienzelvend David uit uw Zaklag naar den Heere: *Gij hebt mij versterkt met kracht in mijne ziel.* En als ge dit betuigen kunt, dan leeft ge op, en wordt het weer één jubel in uw ziel, en roemt ge met David: „Ik zal u loven met mijn geheele hart, want ten dage als ik riep, hebt Gij mij verhoord!“

Kracht in uw ziel is herstel in u van dat zelfstandig vermogen, waardoor de werking van uw geloof weer vanzelf met beting in uw hart opwaakt. En die *kracht* kan er niet door een woord of een zedelijke werking van buiten af worden ingebracht. *Kracht* in uw ziel moet worden geboren, in het middenpunt van uw hart, worden aangebracht. En dat kan hij alleen, die den toegang tot de binnenkamer van uw ziel heeft, en daar nieuwe levenskracht in de aderen uwer ziel kan doen uitvloeien.

Kracht in het centrum van uw ziel door uw God aangebracht, doet op eenmaal alle geonken ziektekrachten in u oplossen. Zoals water, dat inzinkt tot op den wortel van de verdroide plant, het verdrost blad in eens weer doet bloeien, en de bloem weer zweltend doet, en heel de plant met nieuw leven vervult, zoo ook werkt die *kracht*, die uw God u instort, op heel de plant uwer ziel, zoodat op eenmaal door alle takken en twigen, door alle blad en bloesem het vernieuwde leven weder gaat ritselen.

Als er weder *kracht* van God in uw

ziel komt, dan heit ge het hoofd weer op, het moede hart begint weer met nieuwe frischeheid te kloppen. Ge komt op uit uw insluiting. Ge kunt weer. Ge gelooft weer. Ge voelt weer levensmoed door uw aderen stroomen. Het is of een centenaaargewicht u van de schouders glee. En met vasten tred gaat ge weer voort op uw levensweg.

Niet altoos komt die *kracht* Gods op het eerste gebed. Ook om tot het ware gebed te komen, moet ge eerst kracht van uw God oot-vangen. Ge gevoelt dit zelf, als het eerst een stamelen bleef, waarin ge toch uw God niet kon ontmoeten. Tot het is, of op eens de nevel optrekt, en het inzicht in de hemelen klaar en helder werd. Eerst dan voelt ge de nabijheid van uw God. Zoo eerst voelt ge dat bidden waarlijk *bidden* geworden is. Dat bidden zelf is u het eerste bewijs, dat ge *kracht* oot-vangen hebt. En nu vloet, nu stroomt het. Golven van kracht ruischen door uw ziel heen. En uw God heeft u weer rijk gemaakt. Rijk, omdat weer zijn *kracht* in uw *zwakte* werkte.

Amsterdam, 15 Mei 1908.

Het feit is niet zonder betekenis, dat men van Hervormde, ja zelfs van Doopsge-slandte zijde, zoo sterk er op aandringt in den jongsten tijd, dat de Regeering aan de Gereformeerde Kerken subsidie zal verlenen, en op alle manier om tracht duidelijk te ma-ken, dat deze subsidie voor onze Kerken geen het minste gevaar zal medebrengen.

Voor die vriendelijke belangstelling in de financiële aangelegenheden onzer Kerken zijn we niet on dankbaar. Zelfs nemen we gaarne aan, dat hierbij ook een gevoel van billijkheid meesprekt in men; zij het dan ook wel wat laat, in gaat zien, dat de thans bestaande regeling min of meer onrecht is tegenover de Gereformeerde Kerken.

Toch late men zich hierdoor niet op een dwaalspoor leiden.

De thans gesubsidieerde Kerken vreezen natuurlijk, dat vroeg of laat een regeering komen zal, die de subsidie intrekt. De *Nieuwe Rotterdammer* kwam onlangs nog openlijk verklaren, dat voor deze subsidie geen rechtsgrond aanwezig was; dat de Staat alleen uit billijkheid deze subsidie schonk. Op dien weg behoef men nog maar een schrede verder te gaan en de Staat, die voor zooveel gewichtiger sociale belangen te zorgen heeft, tracht het evenwicht op zijn budget te vinden, door eenvoudig de subsidie aan de Kerken in te trekken.

Een rechtsgrond voor die subsidie is er niet!

Nu begrijpt ieder wel, dat, hoe grooter het aantal Kerken is, dat van deze subsidie profiteert, de kans ook te geringer wordt, dat de regeering tot zulk een stap zal overgaan. Want de regeering zou dan niet een deel, maar alle Kerken tegen zich in het harnas jagen.

Reeds daarom brengt het eigenbelang dezer gesubsidieerde Kerken mee, dat de subsidie ook aan de dusver niet gesubsidieerde Kerken zal geschonken worden.

Maar hier komt nog iets bij.

De voorstanders der Hervormde Kerken weten uitnemend goed, dat het bestaan der zoogenamde Volkskerk staat of valt met de staatssubsidie. Indien de silveren koorde der staatscontractanten hen niet langer saambond, zou hun tweedrachtig gezelschap morgen aan den dag uitgespaten. Ethischen en Moder-nen, Groningers en Gereformeerden, zouden dan elk hun eigen weg gaan. De „Volkskerk“ zou vanzelf zich ontbinden in ver-schillende groepen. Met haar valsche eenheid was het gedaan.

Vandaar dat onderzids steeds geijverd is voor financiële scheiding van Staat en Kerk, om daardoor tot *verruiming* van de Gereformeerde Kerk te komen. De anti-revolutionaire partij schreef dit zelfs in haar program.

Maar vandaar ook, dat de mannen van de Volkskerk van deze financiële scheiding van Staat en Kerk niets willen weten, maar met hand en tand aan de staatssubsidie vasthouden.

Natuurlijk zou den voorstanders der Volkskerk niets liever zijn, dan dat ook de Gereformeerde Kerken deze staatssubsidie aanvaardden.

Want van dat oogenblik af was elke recht verbeurd, om nog langer tegen de „silveren koorde“ te protesteerden.

Wie zelf mee eet van de staatsruif, kan anderen daarvan geen verwijt maken.

In het *Friesch Kerkblad* gaat Ds. Bouw-man voort met zijn bezwaren uiteen te zetten tegen hetgeen de *Haarlem* schreef over 't afgeven van attestaties.

Nu kan in een dergelijk ingewikkeld ge-val natuurlijk eindeloos *pro* en *contra* ge-redevaard worden, en ten slotte zou het debat verlopen in allerlei kerkrechtelijke haarklooverijen, waarbij het geduld der lezers op al te zware proef zou worden gesteld.

Mogen we daarom met enkele korte op-merkingen besluiten.

Tegenover onze principiële bewering, dat de Kerkeraad, wanneer een lidmaat verhuizen wil naar een andere plaats, attestatie heeft af te geven, ook al keurt de Kerkeraad die verhuizing zelf niet goed, merkt Ds. Bouwman op, dat de Synode van Emden in Art. 45 toch bepaald heeft, dat de predikanten oordeelen zouden, of er genoegzaam oorzaak was voor dat vertrek, en zoo niet, de attestatie zou geweigerd worden.

Voor de Kerkeraaden, die soms met leede oogen aanzienlijke gemeentelieden zien verhuizen, zou dit een uitkomst wezen. Men weigert eenvoudig attestatie af te geven, en wil het betrokken gemeentelid zijn ker-kelijken staat niet verliezen, dan is hij verplicht te blijven.

Ne voelt ieder wel, dat dit een dwaasheid is en dat noch de Synode van Emden noch eenige Gereformeerde Synode zoo iets ooit bepaald kan hebben.

Verbeeld u, dat de Kerkeraad te Amster-dam bij de afgifte van elke attestatie zou

te oordeelen hebben, of er genoegzame oorzaak zijn om te verhuizen, en zoo niet, de attestatie zou moeten weigeren!

De zaak staat dan ook geheel anders.

In Art. 44, 45 en 46 van de Emdensche Kerkorden is sprake, niet van de gewone attestaties, maar van een gansch bijzonder soort. Het kwam in die dagen vaak voor, dat vervolgde broeders zich bij de Kerken aanmeldden om financiële steun en zoo, van kerk tot kerk reizende, naar een bepaalde plaats zich begaven, waar ze werk hoopten te vinden. Van de goedhartigheid der kerken werd echter misbruik gemaakt; tal van personen doopten om steun aan, waar-van men niet wist, noch vanwaar ze kwamen, noch waar ze heen gingen, noch of ze wer-keelijken leden der gemeente waren. Menschen, die te lui waren om te werken en door zulk een *bedelreis* aan brood wilden komen. Tegen dien misstand nu, maakte de Synode drie bepalingen; vooreerst, dat niemand zou ge-helopen worden, dan die een attest overlei van den kerkeraad, vanwaar hij kwam, dat hij werkelijk een lid der gemeente was; in die attestatie moest dan vermeld worden welk *handwerk* de man beoefende, waarom hij vertrok, naar welke plaats hij toeging en allerlei andere dingen meer, die met een gewone attestatie natuurlijk niets te maken hebben. Ten tweede, dat zulk een attest niet zou worden afgegeven, wanneer blij-kaar de bedoeling was om andere Kerken op te lichten onder vromen schijn; daarom moest naar de „oorzaak des vertreks“ ge-informeerd worden. En ten derde, dat op dit attest in elke Kerk door de diakonie moest geneld worden, hoeveel de man ge-kregen had en dat het attest *verschuld* moest worden, zodra de man op de plaats zijner bestemming was aangekomen.

Ds. Bouwman is met dit beroep op de Synode te Emden dus niet fortuinlijk ge-weest. Hij liet zich door het woord *attesta-tie* misleiden, en vergat, dat hier sprake was van een soort aanbeveling van be-hoefte broeders. Vooral de slotbepaling, dat het attest na aankomst op de plaats der bestemming terstond *verschuld* moest worden, natuurlijk opdat er verder geen misbruik van kon gemaakt worden, toont hoe welig hier aan een gewone attestatie gedacht is.

In de tweede plaats merkt Ds. Bouw-man op, dat in het rapport op de Gro-ninger Synode ingediend, wel degelijk op de zaak zelve is ingegaan; het gold een huwelijk, waarbij de man zich voegen wilde bij de kerk, waartoe zij vrouw behoorde; de kerkeraad oordeelde, dat de vrouw den man behoorde te volgen en weigerde daar-om de attestatie af te geven. Het rapport merkt op, dat al is deze regel in het alge-meen juist, toch elk geval afzonderlijk beoordeeld moet worden, en meent, dat in dit geval aan den wensch van den man behoorde gevolg gegeven te worden. *Op dien grond*, verklaart Ds. Bouwman, heeft de Groninger Synode den kerkeraad gelast de attestatie af te geven.

Nu is deze uitspraak nog al kras, want Ds. Bouwman was tijdens de Synode te Groningen nog niet eens predikant en weet van de beraadslagingen dezer Synode niets af. Het rapport bestaat uit twee duidelijk onderscheiden deelen; het eerste deel gaat op de persoonlijke kwestie in en stelt in het licht, waarom de Kerkeraad een onjuiste toepas-sing had gemaakt van een op zich zelf goeden regel; maar het tweede deel handelt *princi-pieel* over de zaak der attestatie in het alge-meen; verklaart, dat de Kerkeraad een attestatie niet weigeren mag en geeft daarvoor de kerkrechtelijke gronden aan; zelfs wordt hier uitdrukkelijk gezegd, dat de bepaling van de „wederzijdsche bewilliging der beide Kerkeraaden“ niet bedoeld kan hebben een der grondrechten van de gemeentelieden aan te tasten. Op grond van dit *rapport* in zijn geheel heeft de Synode gelast, dat de attestatie zou worden afgegeven.

Nu is het zeker juist, dat niet elke uit-drukking in een rapport door de Synode voor haar rekening wordt genomen. Maar Ds. Bouwman stelt zich de zaken toch al zeer sonderling voor, wanneer hij meent, dat een Synode van zulk een ingrijpend rapport de conclusie zou aannemen, wan-neer de grondrechten van het rapport door haar niet gedeeld werden, *zonder dit uitdrukkelijk te vermelden*. En in allen gevalle mist hij het recht te verklaren, dat de Synode alleen op grond van het eerste en niet van het tweede gedeelte van het rapport tot hare beslissing kwam. In de acta staat hiervan geen woord.

Toch doet dit alles er betrekkelijk weinig toe. De hoofzaak is, dat de Generale Synode te Groningen gelast heeft, dat de attestatie moest worden afgegeven, niet-tegenstaande de „wederzijdsche bewilliging“ ontbrak. Indien de opvatting van Ds. Lit-tooy en Ds. Bouwman juist was, dat de „wederzijdsche bewilliging“ van beide kerke-raaden een soort „beding“ was, dat voortaan in de Kerken in absolute zin gold, dan had de Synode te Groningen in geen geval de attestatie mogen toestaan. Er was dan geen appel mogelijk geweest. Zoolang de bewilliging van den Kerkeraad ontbrak, had het betrokken lidmaat kerkelijk niet kunnen verhuizen. Het feit zelf, dat de Groninger Synode de attestatie toestond trots het ont-breken van de *wederzijdsche bewilliging*, toont, dat de opvatting, die deze broeders van de bepaling van 1832 hebben, niet juist is.

Ten slotte verblijden we ons, dat Ds. Bouwman aan het slot van zijn artikelen-reeks toch ook met ons instemt, dat de kerkeraden het best doen met „den leden zooveel mogelijk vrijheid van beweging te laten.“ Met onwillige honden is het kwaad hazen vangen, zegt het spreekwoord. En we gelooven, dat afgescheiden van het kerkrechtelijke bezwaar, een kerkeraad waarlijk niet wijzigt, met de leden te *dwingen* tegen hun wil bij een bepaalde kerk te blijven.

Garne verleen we aan onderstaand schrijven uit Amerika een plaats, — waarin wel de vinger wordt gelegd op een wonder-plek:

Op elkander acht hebben is de roeping van allen die God vreezen. Vooral moet dit onder voortgezet beoefend worden. Niet om elkander een vliegje af te vangen; zulks is kleinigheid. Men doe het uit liefde voor den Meester en Zijn kostelijke woorden. Men zie die Hem lief-heit en volgt.

Toch moet men ook voorzichtig zijn en zich niet overhaasten. 't Kan zoo licht gebeuren dat men meer zich haast naar den tuin van den ander, dan naar eigen om het orkruid aan te toonen. Men moet daarom ook bekend zijn met de zaak en den toestand in alle bijzonderheden kennen, anders slaat men licht den bal mis. We hebben gemerkt dat men ook door afstand, vooral met den Oceaan tuschen ons, moeilijk in elkanders huiselijk kerkeleven kan insien; zulks geldt van Nederland voor Amerika, doch ook omgekeerd. We gevoelen dan ook schuchter om sander meer een oordeel te vellen en willen gaarne aangehouden zijn dat we het niet juist denken. 't Zou ons zelfs verblijden indien we om de een of andere reden minder juist waren in den kijk op ons kerkeleven in 't oude vaderland.

Toch nocht ons de liefde tot de waarheid en het belang van ons dierbaar volk, een woord van bezwaar, indien niet van vromen, van het hart te lichten, niet aanbevelen houdende voor terechtwijzing indien we mis zien. Dit bezwaar wordt geboren uit wat we bewerken in de land-geenoten die overkomen uit de groote steden als Amsterdam, den Haag, Rotterdam, enz.

Ouder zulken is vooral bij een deel der niet keerkelijken een jammerlijke vervreemding van de waarheid en zeer sterke socialistische geest. Van de velen waarmee ik in aanraking kwam werd mij duidelijk, dat ze zelden, indien immer, met de Predikanten in relatie zijn geweest, en tot op zekere hoogte tamelijk vreemd zijn van de waarheid niet alleen, maar ook blijkaar in geen discussie waren geweest met eenige der Leeraren van Ned. Van de leden der Her-vormde kerk was te verneemen, van velen zelfs, dat ze nimmer een Leerar in huis ontmoeten en het is blijkaar ook geen Predikant als een geheel aangerekend door hen, dat ze nooit door een ambtbroeder zijn aangesproken; im-mers de Predikanten komen niet zoover met het volk van den geringen stand in aanraking.

Ook bemerkten we van leden der Geref-kerken, dat het hun zeer bevreemdde, dat ze hier bezoek ontvingen van de heeren predikanten ten hunnen huize, want in de Ned. overkomt hun zulks niet eens eenmaal per jaar, en ook niet eens valt er op te rekenen, dat het in tijd van krankheid voorkomt. We citeren slechts uit den mond van den man, die het getuigenis ons verstrekte.

Mischien overdreven, wellicht uitonderingen, we hopen het van harte.

Toch drong mij sinds lang een ernstige ge-dachte, een bedenking, een pijnlijke vraag. Naar den schijn gerekend althans, komt het mij voor, dat er in de groote steden van ons oude vaderland veel teek raakt, waar niet naar wordt omzien. We willen gansch niet denken aan opiet, veel meer aan door de mazen heensliipen van de enkeling, door de vele bezigheden, waaraan alle predikanten onderworpen zijn. Toch moet er de aandacht bijgeroepen, indien het zoo veel en vaak voorkomt, dat men lievel ontmoet alhier, die geen predikant in huis hebben gezien, in de jaren dat ze gehuwd waren.

Nu ja, de Gem. zijn groot, kerken velen, de gansche stad afgedeld in wijken. Elk predi-kant heeft zijn beurt voor deze, andere voor gene kerk. Ieder ouderling heeft alzo zijn hem aangewezen werking, en het werk is aldus groot en breed en 't kan zeker voorkomen dat indien men geen boodschap zendt, krank zijnde, zonder bezoek aan huis er lange komt. Ook mag nooit het roepen der opleiders, indien men krank is, worden verzuimd. Toch is er ook een deel des volks, dat niet roept, en als men dus op ont-bieden wacht, dan kan de uitkomst licht vermoed.

Er geen eultus is roept men niet vanwege honger, en laat men zulks worden, dan sterven ze aan gebrek aan voedsel.

Er werd ten onzent eens op een vergadering door een ouderling broeder gezegd, er zijn men-schen die men moet *leren* zien.

Ja, elk geval zal er ten onzent dienaangaande ook schuld zijn te bekennen, en we gevoelen ons daarom te meer geroepen om er de aan-dacht eens op te vestigen, te meer omdat het ons niet maar gaat om fouten over zee aan te toonen, maar met het oog op het voorgevoelde onze medebroeders op te wekken in 't algemeen tot trouwe behartiging van het herderlijke werk.

Wat dierbaar plekske grond Waar eens mijn wies op stond,

is en baken in zee in de historie der volken. Daar is het *geest* en *bloed* voor de waarheid ge-geerd, door onze voorvaderen; zullen dan nu de zonen en dochteren van die waarheid adolten, ze vermaiden en in socialisme op Maatschappij-gebel, en door verlapping en onverschillig-hed op kerkelijk gebied ontzoon worden aan de Banier der volken? En is zulks het geval, zullen dan de wachters van het huis des Heeren niet aam en éénprig de breuke der dochter Sion's betreuen, weende voor het aangezicht der Heeren en met de barin bla-cende het alarm doen hooren door den lander?

En zulks niet alleen, maar zal dan ook niet elk herder der kudde het dwalende zoeken, het afgedoolde opporen en indien mogelijk, met de hulpe Gods weer brengen tot de schepsa kool, en al de geburen doen saamroepen om blijde te zijn met den terugkeer van het afge-doolde schaap?

Dierbaar Nederland! sta toch den vijand en strijd dapper onder de banier, door onte voor vaieren zoo fier en kloekmoedig opgeheven.

Strijd niet tegen elkander, maar tegen den Satan, sluit u aan, schouder aan schouder, want de strijd is den Heeren.

God regene gansch Nederland en zijn be-minde Koninkrij, en geve dat de Koning der kerk gehuldigd worde door overheid en onder-daan in kerk en maatschappij, dat is de wensh van een medebroeder in den strijd voor de eer onzes Heeren.

A. J. VAN DEN HEUVEL.

Garne verleen we aan onderstaand schrijven uit Amerika een plaats, — waarin wel de vinger wordt gelegd op een wonder-plek:

Op elkander acht hebben is de roeping van allen die God vreezen. Vooral moet dit onder voortgezet beoefend worden. Niet om elkander een vliegje af te vangen; zulks is kleinigheid. Men doe het uit liefde voor den Meester en Zijn kostelijke woorden. Men zie die Hem lief-heit en volgt.

Toch moet men ook voorzichtig zijn en zich niet overhaasten. 't Kan zoo licht gebeuren dat men meer zich haast naar den tuin van den ander, dan naar eigen om het orkruid aan te toonen. Men moet daarom ook bekend zijn met de zaak en den toestand in alle bijzonderheden kennen, anders slaat men licht den bal mis. We hebben gemerkt dat men ook door afstand, vooral met den Oceaan tuschen ons, moeilijk in elkanders huiselijk kerkeleven kan insien; zulks geldt van Nederland voor Amerika, doch ook omgekeerd. We gevoelen dan ook schuchter om sander meer een oordeel te vellen en willen gaarne aangehouden zijn dat we het niet juist denken. 't Zou ons zelfs verblijden indien we om de een of andere reden minder juist waren in den kijk op ons kerkeleven in 't oude vaderland.

Toch nocht ons de liefde tot de waarheid en het belang van ons dierbaar volk, een woord van bezwaar, indien niet van vromen, van het hart te lichten, niet aanbevelen houdende voor terechtwijzing indien we mis zien. Dit bezwaar wordt geboren uit wat we bewerken in de land-geenoten die overkomen uit de groote steden als Amsterdam, den Haag, Rotterdam, enz.

Ouder zulken is vooral bij een deel der niet keerkelijken een jammerlijke vervreemding van de waarheid en zeer sterke socialistische geest. Van de velen waarmee ik in aanraking kwam werd mij duidelijk, dat ze zelden, indien immer, met de Predikanten in relatie zijn geweest, en tot op zekere hoogte tamelijk vreemd zijn van de waarheid niet alleen, maar ook blijkaar in geen discussie waren geweest met eenige der Leeraren van Ned. Van de leden der Her-vormde kerk was te verneemen, van velen zelfs, dat ze nimmer een Leerar in huis ontmoeten en het is blijkaar ook geen Predikant als een geheel aangerekend door hen, dat ze nooit door een ambtbroeder zijn aangesproken; im-mers de Predikanten komen niet zoover met het volk van den geringen stand in aanraking.

Ook bemerkten we van leden der Geref-kerken, dat het hun zeer bevreemdde, dat ze hier bezoek ontvingen van de heeren predikanten ten hunnen huize, want in de Ned. overkomt hun zulks niet eens eenmaal per jaar, en ook niet eens valt er op te rekenen, dat het in tijd van krankheid voorkomt. We citeren slechts uit den mond van den man, die het getuigenis ons verstrekte.

Mischien overdreven, wellicht uitonderingen, we hopen het van harte.

Toch drong mij sinds lang een ernstige ge-dachte, een bedenking, een pijnlijke vraag. Naar den schijn gerekend althans, komt het mij voor, dat er in de groote steden van ons oude vaderland veel teek raakt, waar niet naar wordt omzien. We willen gansch niet denken aan opiet, veel meer aan door de mazen heensliipen van de enkeling, door de vele bezigheden, waaraan alle predikanten onderworpen zijn. Toch moet er de aandacht bijgeroepen, indien het zoo veel en vaak voorkomt, dat men lievel ontmoet alhier, die geen predikant in huis hebben gezien, in de jaren dat ze gehuwd waren.

Nu ja, de Gem. zijn groot, kerken velen, de gansche stad afgedeld in wijken. Elk predi-kant heeft zijn beurt voor deze, andere voor gene kerk. Ieder ouderling heeft alzo zijn hem aangewezen werking, en het werk is aldus groot en breed en 't kan zeker voorkomen dat indien men geen boodschap zendt, krank zijnde, zonder bezoek aan huis er lange komt. Ook mag nooit het roepen der opleiders, indien men krank is, worden verzuimd. Toch is er ook een deel des volks, dat niet roept, en als men dus op ont-bieden wacht, dan kan de uitkomst licht vermoed.

Er geen eultus is roept men niet vanwege honger, en laat men zulks worden, dan sterven ze aan gebrek aan voedsel.

Er werd ten onzent eens op een vergadering door een ouderling broeder gezegd, er zijn men-schen die men moet *leren* zien.

Ja, elk geval zal er ten onzent dienaangaande ook schuld zijn te bekennen, en we gevoelen ons daarom te meer geroepen om er de aan-dacht eens op te vestigen, te meer omdat het ons niet maar gaat om fouten over zee aan te toonen, maar met het oog op het voorgevoelde onze medebroeders op te wekken in 't algemeen tot trouwe behartiging van het herderlijke werk.

Wat dierbaar plekske grond

Waar eens mijn wies op stond,

is en baken in zee in de historie der volken. Daar is het *geest* en *bloed* voor de waarheid ge-geerd, door onze voorvaderen; zullen dan nu de zonen en dochteren van die waarheid adolten, ze vermaiden en in socialisme op Maatschappij-gebel, en door verlapping en onverschillig-hed op kerkelijk gebied ontzoon worden aan de Banier der volken? En is zulks het geval, zullen dan de wachters van het huis des Heeren niet aam en éénprig de breuke der dochter Sion's betreuen, weende voor het aangezicht der Heeren en met de barin bla-cende het alarm doen hooren door den lander?

En zulks niet alleen, maar zal dan ook niet elk herder der kudde het dwalende zoeken, het afgedoolde opporen en indien mogelijk, met de hulpe Gods weer brengen tot de schepsa kool, en al de geburen doen saamroepen om blijde te zijn met den terugkeer van het afge-doolde schaap?

Dierbaar Nederland! sta toch den vijand en strijd dapper onder de banier, door onte voor vaieren zoo fier en kloekmoedig opgeheven.

Strijd niet tegen elkander, maar tegen den Satan, sluit u aan, schouder aan schouder, want de strijd is den Heeren.

God regene gansch Nederland en zijn be-minde Koninkrij, en geve dat de Koning der kerk gehuldigd worde door overheid en onder-daan in kerk en maatschappij, dat is de wensh van een medebroeder in den strijd voor de eer onzes Heeren.

A. J. VAN DEN HEUVEL.

Teegtafel.

1. Uit de nalatenschap van Dr. C. Oranje.

Wat een woord vooraf van Dr. J. C. de Moor, Baarn, Hollandia—Drukkerij 1908.

Wie als ik met ORANJE, toen hij student was aan de Vrije Universiteit, meer intiem hebben verkeerde en hem ook later, toen hij predikant was geworden, in zijn arbeid, zij het ook op

een afstand, hebben gadeslagen, zijn door de tragiek van zijn leven meer dan gewoon getroffen. 'n Mensch, nog niet eens op de midlighoogte van het leven, te zien aangegrepen door een kwaadaardige kwaal, die hem, naar hooge waarschijnlijkheid, niet meer zal loslaten voor zij hem in den dood heeft gestooten; 'n mensch met al de energie van het jonge leven, geholpen door die van de modiche kunst, daarheen te zien inworstelen; hem zich zien willen losrukken uit de schrikkelijke omarmingen van het monster die zich op hem geworpen heeft; op hem geworpen zoo brutaal, zoo zonder dat hij het ook maar in het minst heeft geacht, als een nijdige wolf zich werpt op een hem heel niet uitdagerend schaap. — Kijk, dat alles te zien wakt u medegevoel, uw onlustgevoel. Maar dit uw medegevoel met den liden, dit uw onlust-gevoel dat zich verbindt aan uw gewaarwording van het tragische, wordt meer dan het gewone, wanneer zulk 'n mensch voor u minder gewoon, meer mensch, en daardoor voor u meer waarde heeft. En dat was en had ORANJE voor mij en voor vele anderen.

Voor mij is hij allereerst en is hij rög de student.

De student met wien ik verkeerde ook buiten de colleges, en van wien ik al spoedig merkte, dat hij meer dan gewoon was.

Hij vertelde mij van de pietistische geïnte-vromheid van den kring waarin hij was geboren en opgevoed; van hoe hij in Gons, zonder recht te weten wat een Hoogere Burgerschool was en waarvoor zij diende, op een goeden dag aan de H. B. S. „voor de aardigheid“ adminis-tratiexmen had gedaan en hoe hij er toen, niet-tegenstaande zijn vader het vrij bedenkelijk vond, op gekomen was om, na den vijfjarigen cursus te hebben afgeolopen, eind-examen te doen. Hij vertelde mij van zijn toen komen naar AMSTERDAM, van zijn „struggle for life“, van zijn tijd toen hij als corrector en vertaler den kost moest zien te verdienen; van hoe Dn. KUYPER hem ontdekte; van zijn in twee jaren werken, onder het andere werken door, klaar werken voor de eischen van het admisse examen aan onze Universiteit.

Maar hij ontloot ook zijn ziel voor mij.

Ik had zijn vertrouwen.

Toen heb ik leeren kennen de krachtigheid zijn persoonlijkheid, in den strijd om het bestaan gestald, maar gewijd door de teederheid van zijn zoo iunige godsvrucht. Toen heb ik hem gadeslagen en ook meer dan dat alleen, in dat aan zich assimileren van de calvinistische wereld- en levensbeschouwing voor onzen tijd; want hij wilde, als hij straks de Universiteit zou hebben verlaten, met naar niet het droeve figur maken van David in de wapenrusting van Saul, hij wilde ze haer zich niet maar laten oppakken als een etiquette, maar meenemen van de Universiteit, ingepakt in een koffertje, zoo als doet een acteur met zijn requisieten. Hij, Kees ORANJE, rustte niet vóór hij haer had opgenomen in zijn sap en zijn bloed, voor zij bevredigde en zijn verstand en zijn gemoed.

En dat is hem gelukt.

Gelukt niet het minst door de krachtigheid zijn persoonlijkheid, waardoor hij, van aanleg meer neigend tot intellectuelisme dan tot mysti-cisme, bij het streven naar een eigen overtuiging zich zelf heeft opgevoed tot die harmonie van hoofd en hart, welke u later zoo weldadig bij hem aandeeld.

Toen ORANJE ons verliet, was hij een man.

Hij wilde wat hij wist en hij wist wat hij wilde.

Wat hij wilde ook voor zijn volk, zijn kerk, zijn land.

Daarin zat de charme, die van hem hing. Hij behoorde niet tot de „velen“; men zag het hem aan en men mer